

APPELL FÖRLAG

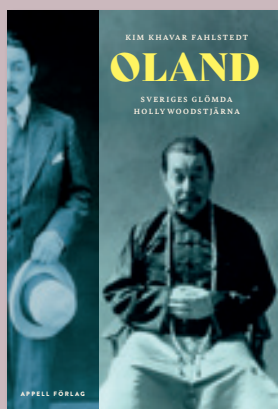
VÅRENS BÖCKER 2024



Systrar, väninnor, krigare och hjältinnor 4 Oland 6
Noveller i urval 8 Makten, marknaden och presidenterna 9
Flora Poetica 10 Flitiga och sysslösa 12 Tidsligheter 14
Värt att veta 15 Fåfänga var min passion 16
Den hostande muntergöken 18

WWW.APPELLFORLAG.SE





Oland

Sveriges glömda Hollywoodstjärna
KIM KHAVAR FAHLSTEDT

Han spelade mot Greta Garbo, levde lyxliv i Beverly Hills och blev världskänd som filmkines. Värner Ölund från Västerbotten var en av Sveriges största Hollywoodexporter – idag är han glömd. Om en kontroversiell filmstjärna vi kanske inte vill minnas.

432 s. Hårdband. Illustrerad. Utk. april.
ISBN: 978-91-988151-8-4



Fåfänga var min passion

Agenten, charmören och äventyraren
Johan Adam Graaner (1782-1819)
DAG RETSÖ

En ung officer reser till Sydamerika 1815, får kontakt med självständighetsrörelserna och involveras i planer på en svensk tronarvinge i Argentina. Beläst och flitig med pennan – Graaners livsberättelse ger inblickar i en dramatisk tid.

344 s. Hårdband. Illustrerad. Utk. april.
ISBN: 978-91-988151-9-1



Noveller i urval

ZACHARIAS TOPELIUS
ANNA MOVALL & JÖRGEN SCHOLZ (UTG.)

Trivsamma picknicker med punsch, konversationer på tåg, äventyr, humor men också samhällskritisk udd. Topelius, länge Sveriges mest läste författare, skildrar ett dynamiskt 1800-tal. Med inledning av Yvonne Leffler.

230 s. Mjukband. Illustrerad. Utk. januari.
I samarbete med Svenska litteratursällskapet i Finland. ISBN: 978-91-988150-0-9

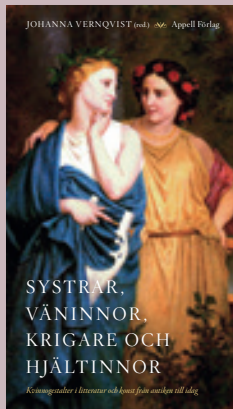


Tidsligheter

Ekokritiska, barnlitterära och kulturteoretiska perspektiv på tid
MIA ÖSTERLUND, ANN-CHARLOTTE PALMGREN & PIA AHLBÄCK (RED.)

Vänskap i mobilernas fragmentariska kommunikation, tidslöpar i fantasy, en framtida klimatkollaps – den linjära tiden är ingen självklarhet i barn- och ungdomslitteratur.

310 s. Mjukband. Illustrerad. Utk. feb. I samarbete med Svenska barnboksinstitutet och Svenska litteratursällskapet i Finland. ISBN: 978-91-988150-1-6



Systrar, väninnor, krigare och hjältinnor

Kvinnogestalter i litteratur och konst från antiken till idag
JOHANNA VERNQVIST (RED.)

Antikens drottning Dido tog sitt liv, förkrossad av kärlek till Aeneas – bara för att i en ny version av sagan suveränt stå över relationsproblem. Om kvinnor i konsten som förnyas och omtolkas, träder fram och tar plats.

336 s. Hårdband med skyddsomslag. Ill. Utk. mars. ISBN: 978-91-988150-2-3

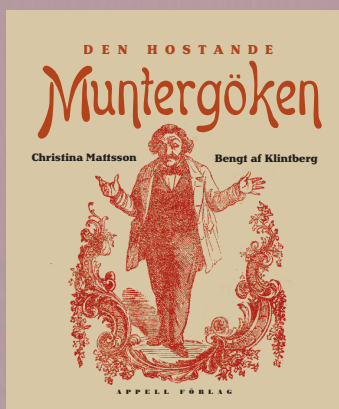


Makten, marknaden och presidenterna

En biografi om J.O. Söderhjelm
ESKO VUORISJÄRVI

Presidenternas förtrogne, tongivande inom industrin, justitieminister i sex regeringar. Från 1930-talet och framåt var J.O. Söderhjelm spindeln i nätet i finländsk politik, i en omstridd balansgång mellan politik och marknad.

300 s. Hårdband. Illustrerad. Utk. mars. Översättning: Tobias Pettersson. I samarbete med Svenska litteratursällskapet i Finland. ISBN: 978-91-988150-3-0



Den hostande muntergöken

Litteratören och litografen Theodor Öberg

CHRISTINA MATTSSON &

BENGT AF KLINTBERG

Öberg var en kameleontisk gestalt i 1800-talets Stockholm. Visböcker och komiska kalendrar var bara en bråkdel av hans rika produktion. Att identifiera mannen bakom ett tjugotal pseudonymer har varit ett veritabelt detektivarbete.

384 s. Hårdband. Illustrerad. Utk. maj.
ISBN: 978-91-988150-4-7



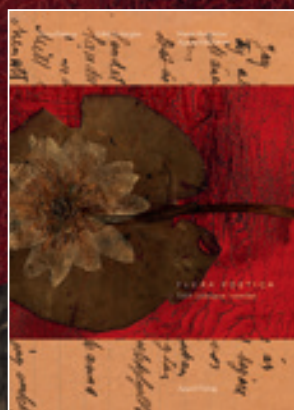
Ny serie: Värt att veta

KVANTDATORER — MÄDRÖMMAR

Vetenskap för nyfikna, kompakt och lättläst på 60 sidor. *Värt att veta* är en populärvetenskaplig bokserie som fångar in allt mellan himmel och jord genom att sätta fokus på ett tema.

Serien kommer att omfatta två titlar om året. I *Kvantdatorer* förklarar Mikael Johansson hur kvantmekaniken kan ge oss oändlig datakraft, och i *Mardrömmar* tecknar Kirsi Kanerva och Kaarina Koski mardrömmens historia i folketro, fiktion och psykologi.

60 s. Mjukband. Utk. april.
ISBN Kvantdatorer: 978-91-988150-6-1
ISBN Mardrömmar: 978-91-988150-7-8
I samarbete med Svenska litteratursällskapet i Finland.



Flora Poetica

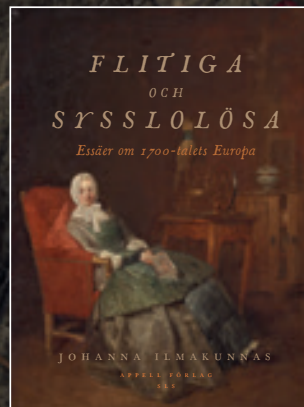
Edith Södergran i växtriket

EDITH SÖDERGRAN, MARTIN

BERGSTRÖM, AGNETA RAHIKAINEN

Dikter om växter och förgänglighet från tidigt 1900-tal i dialog med bilder av idag. Södergrans och Bergströms verk talar med varandra, till varandra – genom fröet, halmstrået, rosen. Dikturval och essä: Agneta Rahikainen.

144 s. Hårdband med skyddsomslag. Ill.
Utkommen. ISBN: 978-91-988151-7-7



Flitiga och sysslolösa

Essäer om 1700-talets Europa

JOHANNA ILMAKUNNAS

Fritid men också arbete. Livet på herrgårdar och i Stockholms adelspalats, där högreståndsfamiljernas internationella mat- och shoppingvanor samsas med tjänstefolkets sysslor, träder fram i pregnanta bilder av 1700-talets sällskapskultur.

272 s. Hårdband. Illustrerad.
Utk. maj. I samarbete med Svenska litteratursällskapet i Finland.
ISBN: 978-91-988150-5-4

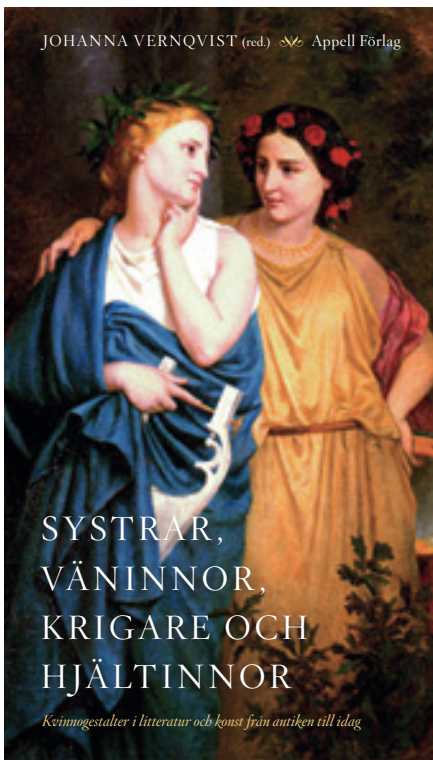


Appell Förlag

VÅRENS UTGIVNING
2024

Martin Bergströms konst utgår från antika herbarier. I *Flora Poetica* samspelar verken med Edith Södergrans poesi. I bakgrunden bilden vid dikten »Vierge moderne«.

Appell Förlag
Södra Agnegatan 27
112 29 Stockholm
appellforlag.se
info@appellforlag.se
Stjärndistribution:
order@sdist.se



Systrar, väninnor, krigare och hjältinnor

Kvinnogestalter i litteratur och konst från antiken till idag

JOHANNA VERNQVIST (RED.)

UTFÖRANDE: 336 s. Hårdband med skyddsomslag.

Illustrerad. Format 120 x 210 mm.

UTKOMMER: Mars

ISBN: 978-91-988150-2-3

VAD HAR TRUE CRIME gemensamt med litterära kvinnogestalter som Briseis i anticens Grekland? Hur kan nymfen Echo sägas ha en egen röst när hon endast har förmågan att upprepa redan sagda ord? Varför ges Kleopatra en sådan central plats i tidigmodern dramatik?

Det är några frågor som berör kvinnliga gestalter i konsten och litteraturen – gestalter som heller inte är sig lika genom historien. Ett exempel är Dido, drottningen av Karthago, som förälskar sig i sagohjälten Aeneas. Han överger henne och förkrossad kastar hon sig över svärdet för att ta sitt liv. Eller var hon kanske snarare Dido, maktkvinnan som grundade Karthago, regerade staden som drottning och aldrig ens mötte Aeneas?

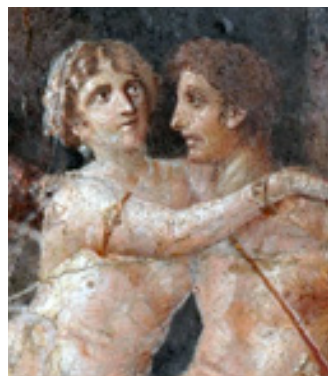
Representationen av Dido, varierande mellan Vergilius *Aeneiden* och historiska källor, har blivit föremål för mångskiftande tolkningar i allt från Ovidius fiktiva brevsamling *Herioiderna*, hos Boccaccio på 1300-talet, i Hélienne de Crennes översättningar av *Aeneiden* i 1500-talets Frankrike och vidare in modern tid.

Dido har, i likhet med många andra kvinnliga karaktärer och personer, genom olika histo-

riska perioder gått från att vara birollsnehavare till att inta centrala positioner i litterära och konstnärliga gestaltningar.

Litteraturforskaren Patricia Berrahou Phillipy menar att den litterära strategin att återberätta (*recantation*) – från början i en genre kallad *palinode*, ett slags korrigerande svar på ett ursprungligt ode – bär på flera möjligheter.

Sällan kommer en återberättelse ensam och, som Phillipy visar med sitt fokus på lyrik skriven i Francesco Petrarca's efterföljd, öppnar snarare strategin för en pågående och potentiellt oändlig dialog, där en enskild återberättelse endast är en av många. Det som exempelvis av Ovidius gestaltas som en mer



Dido och Aeneas, en kärlekshistoria med olycklig utgång – enligt *Aeneiden*. I andra versioner av sagan träffas de två inte alls, och Dido regerar suveränt som mäktig drottning. Romersk väggmålning, detalj.



Echo förelskar sig i Narkissos, men han älskar bara sin spegelbild. Nymfen, dömd att endast kunna upprepa andras ord, tynar bort. Echos tystnad och förvanskade ord var viktiga i Gaspara Stampas poesi. Målning av John William Waterhouse, 1903. Walker Art Gallery.

»sann« version av sköna Helena hos Homeros ger i sin tur upphov till ytterligare nya versioner i renässanskonsten.

I *Systrar, väninnor, krigare och hjältinnor* diskuteras en rad sådana transformationer. I tio kapitel presenteras kvinnogestalter såsom Dido, Didos syster Anna, Briseis, Kleopatra, Timoclea, Philomena, Gunnlöf, Katarina av Medici och Bramimonde.

Nya perspektiv ges på gestaltningar av kvinnors berättelser och röster i litteratur och konst i teman som spänner från makt och vänskap till kärlek och sorg i antika och medeltida epos, renässansdramatik, 1600-talskonst, och vidare till den moderna romanen.

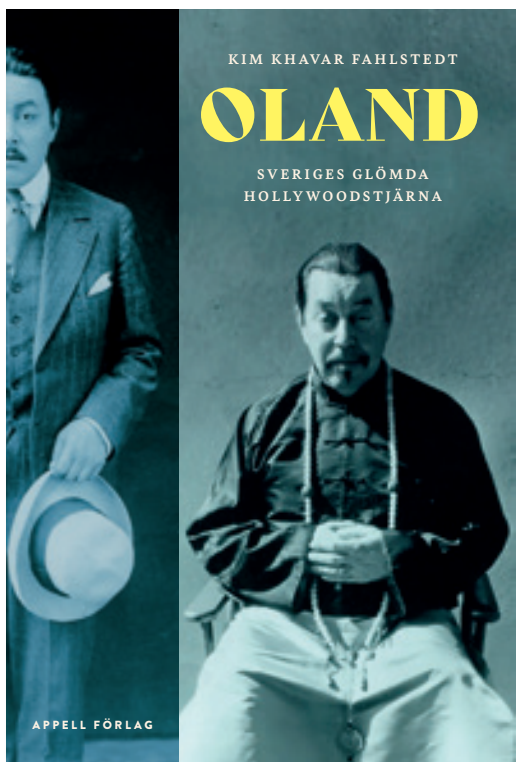
Antologin placerar sig i ett växande forskningsfält som med nya källor och arkivfynd samt nytolkningar av berömda verk leder till en nödvändig omskrivning av den kulturella

kanon som traditionellt, allt sedan 1800-talet, ofta ignorerat kvinnan eller skrivit henne ut ur historien.

SKRIBENTER: Matilda Amundsen Bergström, Anna Carlstedt, Moa Ekbohm, Nan Gerdes, Anastasia Ladefoged Larn, Philip Lavender, Sara Moding, Ingela Nilsson, Ellen Söderblom Saarela, Johanna Vernqvist (red.) och Sofia Warkander.



Den våldtagna Timoclea vräker förövaren i en brunn, mot en säker död. Ställd till svars argumenterar Timoclea för det rättfärdiga i sitt agerande och hon benådas för mordet. Målning av Elisabetta Sirani, 1659. Museo di Capodimonte. Beskuren.



Oland

Sveriges glömda Hollywoodstjärna

KIM KHAVAR FAHLSTEDT

UTFÖRANDE: 432 s. Hårdband. Illustrerad.

Format 145 x 215 mm.

UTKOMMER: April

ISBN: 978-91-988151-8-4

6
Oland

WARNER OLAND är den svenska Hollywoodstjärnan vi glömt bort. Under två decennier var han – tillsammans med Greta Garbo – Sveriges största filmexport. Hans ansikte syntes på biodukar, filmaffischer och tidningssidor från Stockholm till Shanghai. Han delade filmruta med ikoniska filmstjärnor som Douglas Fairbanks, Marlene Dietrich, Boris Karloff och Anna May Wong. Han medverkade i flera av filmhistoriens milstolpar som *The Jazz Singer* och *Shanghai Express*, skrämde slag på publiken i seriefilmen – föregångaren till dagens streamingformat – och var vid sidan av filmduken bland de första att leva det glamourliv i Beverly Hills som idag dominerar våra Instagramflöden. Ändå talar ingen om honom som en del av den stolta filmtradition som producerat internationella filmstjärnor som Victor Sjöström, Greta Garbo, Ingrid Bergman, Max von Sydow, Lasse Hallström, familjen Skarsgård och Alicia Vikander. Varför?

Olands väg till berömmelsen var långt ifrån spikrak. Född som Värner Ölund i Bjurholm, Västerbotten, utvandrade han som tolvåring med familjen till Connecticut 1893. Efter för-

sök att slå som Strindberguttolkare på Broadway sökte sig Oland under det tidiga 1910-talet till den framväxande filmindustrin. Där skulle han bli en av Hollywoods mest särpräglade karaktärsskådespelare. Men till skillnad från Garbo och Sjöström uppmärksammades han inte för sin skönhet eller sitt hantverk. Warner Oland blev i stället världsberömd för sin förmåga att spela rasistiska karikatyrer.

Under en tid när den amerikanska filmindustrin etablerade sitt filmspråk kom Warner Oland – genom upprepade roller i »yellowface«,



Svensk skogskarl i New England.
Foto: Paul Oland.



Warner Oland och Marlene Dietrich i *Shanghai Express* från 1932.

där han med smink och kläder framställdes som asiat – att utgöra mallen för hur en orientalsk figur skulle se ut på film: Baron Huroki, Fu Manchu, Henry Chang, Charlie Chan. Om och om igen ikläddes han roller som spelade på fördomar och rädslor om hotet ifrån öst – *the yellow peril*.

FÖRST EFTER GENOMBROTET som filmasiat blev Oland också populär i Sverige. Den svenska filmpubliken kom att älska Warner Oland men fortsatte, liksom resten av världen, att förbryllas över motsägelserna i hans uppenbarelse och hans ursprung. Samtidigt blev Oland själv mer och mer mån om att framställa sig som svensk. När Oland besökte Sverige 1938 – för första gången på 45 år – mottogs han som en dignitär på statsbesök. Dagstidningar, kulturfolk och industrimän flockades kring filmstjärnan, som utnämndes till årets ame-

rikasvensk. Samtidigt skvallrades det om en man som gått vilse i sitt inre. Pratade han ens svenska? Söp han inte otroligt? Det efterlängttade återbesöket blev början på slutet för Warner Oland.

Oland – Sveriges glömda Hollywoodstjärna är den första boken om Warner Oland – en kontroversiell historisk figur vars liv var fyllt av äventyr, förvecklingar och spännande möten. Han orsakade storpolitiska kriser och umgicks bland några av sin tids största konstnärer och intellektuella. Sammanlagt gjorde Warner Oland nästan hundra filmer i Hollywood. På många sätt är han en av våra största filmstjärnor genom tiderna. Så varför är han utskrivnen ur den svenska filmhistorien? Varför vet så få vem han var? Den här boken berättar historien om Hollywoodstjärnan vi kanske inte vill minnas. En kontroversiell skådespelare som rörde sig i filmhistoriens mörkare vrår.



Noveller i urval

Zacharias Topelius

ANNA MOVALL & JÖRGEN SCHOLZ (UTG.)

UTFÖRANDE: 230 s. Mjukband. Illustrerad.

Format 130 x 190 mm.

UTKOMMER: Januari

ISBN: 978-91-988150-0-9

I SAMARBETE MED Svenska litteratursällskapet i Finland

DET ÄR SVÅRT att hitta någon nordisk författare som under nästan två sekel har haft en sådan spridning som finländske Zacharias Topelius (1818–1898). Tack vare Albert Bonniers utgivning var han under flera decennier också Sveriges mest lästa författare.

Topelius började sin karriär som redaktör för *Helsingfors Tidningar* som han lyckades göra omåttligt populär. Ett viktigt inslag var följetongerna. Topelius plockade upp teman och typer från europeisk romantik och planterade dem i en lokal kontext.

Novellerna skildrar mörka familjehemligheter, förväxlingar och spökerier, men också glada picknickar med punschdränkta studenter och hisnande färder där resenärerna jagas av vargar. Berättelserna innehåller ofta komiska och burleska inslag, men också detaljerade miljöskildringar och samtidskritik.

Den konventionella flickrollen ifrågasätts i historien om Fröken Drifva som kastar vindruvskärnor på »kung Pärön«, Ludvig Filip. I skräcknovellen »Gröna kammarn på Linnais gård« grasserar kusligheter nattetid. »Tant Mirabeau« återger en animerad konversation

under en tågresa, och beskriver åskådligt den moderna järnvägen.

Topelius noveller levandegör ett dynamiskt 1800-tal och drar samtidigt in läsaren i en fascinerande fiktiv värld. Bokens urval bygger på delutgåvan *Noveller och kortprosa* (utg. Anna Movall & Jörgen Scholz) som ingår i Zacharias Topelius Skrifter i 23 delar. Med inledning av litteraturvetaren Yvonne Leffler. Omslagsillustration: Kristin Lidström.



Zacharias Topelius. Illustration till »Mina oxar«, ur *Vi och de värnlösa*, 1898.



Makten, marknaden och presidenterna

En biografi om J.O. Söderhjelm

ESKO VUORISJÄRVI

UTFÖRANDE: 300 s. Hårdband. Illustrerad.

Format 145 × 230 mm.

UTKOMMER: Mars

ISBN: 978-91-988150-3-0

I SAMARBETE MED Svenska litteratursällskapet i Finland

JOHAN OTTO SÖDERHJELM – presidenternas förtrogna, tongivande inom industrin och en skicklig förhandlare – var under flera årtionden spindeln i nätet inom finländsk politik. Som en färgstark person i maktens absoluta kärna väckte han också debatt.

Juristen J.O. Söderhjelm (1898–1985) var Svenska folkpartiets riksdagsman i 17 år, justitieminister i sex regeringar och en ledargestalt inom träförädlings- och nickelindustrin. Söderhjelm förhandlade både för regeringen och industrin i Moskva, Berlin, London och Stockholm under såväl krig som fred. Under

hela sin händelserika karriär arbetade han också aktivt för det svenska språkets ställning i Finland.

I *Makten, marknaden och presidenterna* åskådliggör Esko Vuorisjärvi Söderhjelm's unika balansgång mellan politikens och marknadskrafternas ibland helt motstridiga intressen. Samtidigt ges nya perspektiv på nyckelhändelser under Finlands turbulenta 1900-tal.

Boken är en förkortad version av Esko Vuorisjärvis *J.O. Söderhjelm in värikäs elämä. Presidenttien salaperäinen luottomies* (Edita, 2019). Översättning: Tobias Pettersson.



Den nyblivne justitieministern J.O. Söderhjelm (till höger) vid förhandlingsbordet 1939, strax före vinterkrigets utbrott. Bredvid honom inrikesminister Urho Kekkonen. Under de följande årtiondena skulle Söderhjelm bli väl förtrogen med den blivande presidenten Kekkonen. Bland annat utgjorde de ett viktigt radarpar under förhandlingarna i Moskva 1948 om VSB-pakten, avtalet med Sovjet om »vänskap, samarbete och ömsesidigt bistånd«. Foto: Museiverket, Helsingfors, Historiska bildsamlingarna.



Flora Poetica

Edith Södergran i växtriket

EDITH SÖDERGRAN,
MARTIN BERGSTRÖM,
AGNETA RAHIKAINEN

UTFÖRANDE: 144 s. Hårdband med skyddsomslag.
Illustrerad. Format 230 x 320 mm.

UTKOMMEN

ISBN: 978-91-988151-7-7

10

Flora Poetica

I *Flora Poetica – Edith Södergran i växtriket* möter vi Edith Södergrans poesi i ett tidigare utforskat sammanhang. Hennes dikter om växter och förgänglighet placeras här i en dialog med konstnären och formgivaren Martin Bergström och hans bildvärld.

Södergrans och Bergströms konstnärliga verk talar till varandra och med varandra. I de bådas gemensamma universum finns allt från fröet och det enkla halmstrået till den frodiga trädgården och den erotiska rosen. Södergran associeras ofta med hösten och döden, men kapslar också in lusten att leva och andas när vi som bäst behöver den.

Hundra år har förflutit sedan Södergran förnyade den lyriska poesin i Norden genom att anarkistiskt bryta mot den poetiska ordningen med rim och meter. I likhet med henne bryter Bergström mot taxonomins inarbetade konventioner då han dekonstruerar hundra år gamla herbarier och använder materialet i sitt skapande. Också de torkade växterna bevarar liv i olika stadier, trots att de tekniskt sett är döda sedan länge. Samtidigt vill varken Södergran eller Bergström undanskymma dö-

den, det svarta, det skrämmande eller det onda. Båda ser ondskan och skönheten som eviga motpoler, som ett slags yin och yang.

Två konstnärer möts i vår tid trots att ursprunget till deras konst kom till för mer än ett sekel sedan. I Martin Bergströms text »Jag har hållit dina blommor i mina händer« tillägnar han Edith Södergran bokens nyskapade konstverk.

Flora Poetica illustreras inte enbart med Bergströms konst utan också med bilder av Södergrans handskrivna manuskript och första diktutgåvor. På så sätt får läsaren leva sig in i hur dikterna gestaltar sig i olika stadier av den poetiska växtcykeln. Bokverket avslutas med essän »Edith Södergran i växtriket«, skriven av Agneta Rahikainen, som också står för inledningen och dikturvalet.

Martin Bergström är konstnär och formgivare. Han arbetar bland annat med handgjorda mönster inom mode, inredning och textil.

Agneta Rahikainen är fil.dr i nordisk litteratur. Hon är författare till en rad biografier, bl.a. om Henry Parland och Edith Södergran.



Flitiga och sysslolösa

Essäer om 1700-talets Europa

JOHANNA ILMAKUNNAS

UTFÖRANDE: 272 s. Hårdband. Illustrerad.

Format 165 × 220 mm.

UTKOMMER: Maj

ISBN: 978-91-988150-5-4

I SAMARBETE MED Svenska litteratursällskapet i Finland

BETYDELSEN AV ARBETE, val av livsstil, shopping i när och fjärran, handarbete som hobby och arbete, matupplevelser, familjeförhållanden och relationer över generationgränserna – de fenomen som uppmärksammas i *Flitiga och sysslolösa* känns välbekanta från vår egen tid. Här är det 1700-talets Europa, särskilt det svenska samhället, som träder fram, med högreståndsfamiljerna i centrum.

Herrgårdarna och stadspalatsen är en tacksam spegel av samhället. I Stockholm finns flera exempel med ett rikt källmaterial i behåll.



Teservis i kinesiskt porslin. Målning av Jean-Étienne Liotard, 1781. The J. Paul Getty Museum, Los Angeles.

Det 35 rum stora Fersenska palatset, tvärsöver Stockholms ström från slottet, kan studeras i detalj med den 749 sidor långa bouppteckningen efter Axel von Fersen d.ä. som guide.

Här framgår hur palatset var dekorerat och inrett, hur olika utrymmen hängde samman, vilka rum som disponerades av greven själv, vilka som beboddes av grevinnan samt vilka som var reserverade för barnen, för gäster och för hushållssysslor. Bouppteckningen åskådliggör således hur rum och utrymmen var genusindelade samt vilka värderingar som var förknippade med dem.

I sällskapslivet var måltiderna ett betydelsefullt inslag. Alla praktiska arrangemang kring mat, dryck och hur gästerna bemöttes liksom det arbete som utfördes av kockar och kokerskor vittnar om måltidernas betydelse som sociala aktiviteter och statusmarkörer. Måltider konsoliderade värdens makt och prestige, men även matgästernas status var viktig.

Trender följdes noga, exempelvis det populära kaffe- och tedrickandet. I Frankrike, med en tongivande ställning inom gastronomin, serverades fyra dagliga måltider: frukost, mid-



Paris var 1700-talets huvudstad för mode och shopping, kultur och upplysningsidéer. Inflytanden cirkulerade från Paris till svenska städer som Stockholm och Åbo och mellan Sverige och Frankrike. Etsning av Louis Lecoeur efter Claude Louis Desrais, 1787. Rijksmuseum, Amsterdam.

dag, mellanmål och supé (*déjeuner, diner, goûter, souper*), med varierande tidpunkter för när de intogs. I Sverige, liksom i resten av Europa, följde högreståndspersoner i stort sett samma måltidsrytm.

Under 1700-talet blev Paris och London ikoniska shoppingstäder där även förmögna svenskar gjorde inköp, antingen på plats eller via vänner och bekanta. Och på många sätt var det nordiska 1700-talet del av en global värld. I Stockholm byggdes stadshus efter europeiska förebilder, man drack kinesiskt te i koppar av Meissenporslin och klädde sig i kläder sydda av indiska bomullstyger.

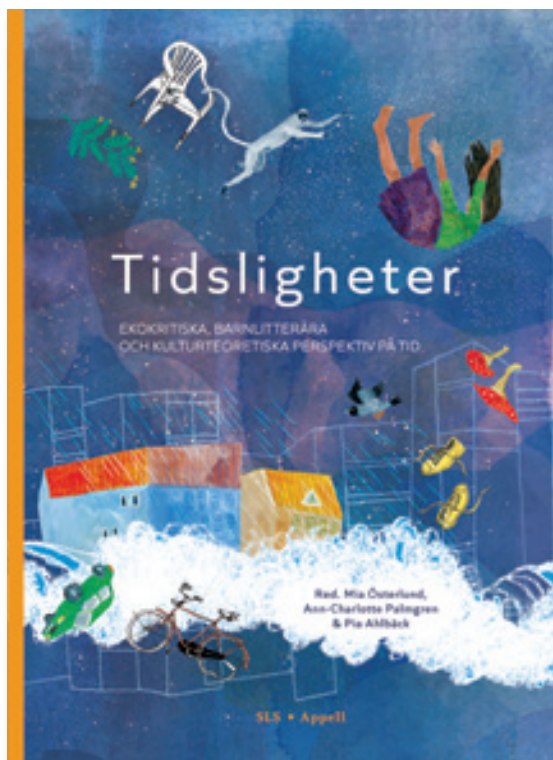
Saker och ting – deras betydelse framgår inte bara av vad man köpte. Även handarbetet var ett viktigt inslag i adelns livsstil. Greve Johan Gabriel Oxenstierna antecknade i sin dagbok

1767 att han föregående år ägnat största delen av sin tid åt att svarva. Genom sömnad lärde sig flickor i herrskaps- och adelsfamiljer att bli flitiga, skötsamma och plikttrogna.

FLITIGA OCH SYSSLÖSA breddar synen på arbete och livsstil inom högreståndsfamiljer ur ett kulturhistoriskt perspektiv. Korrespondens, dagböcker, räkenskaper liksom föremål, målningar och gravyrer är källor till hur människor upplevde vardagens sysslor – men också sysslolöshet. Rikt illustrerad ger *Flitiga och sysslösa* en bild av herrskapets vardag under glädje och sorg, vardag och fest.



Exklusivt hantverk. Ögonminiatyr föreställande Ann Fryer, målning av Richard Cosway, 1787. Nationalmuseum, foto Bodil Beckman.



Tidsligheter

Ekokritiska, barnlitterära och kulturteoretiska perspektiv på tid

MIA ÖSTERLUND,
ANN-CHARLOTTE PALMGREN
& PIA AHLBÄCK (RED.)

UTFÖRANDE: 310 s. Mjukband. Illustrerad.
Format 150 x 210 mm.

UTKOMMER: Februari

ISBN: 978-91-988150-1-6

I SAMARBETE MED Svenska barnboksinstitutet
och Svenska litteratursällskapet i Finland

BARNLITTERATUR bryter med och mot samhällets tid. En radikal tidskritik skrivs fram, där linjär tid utmanas och andra tidsligheter tar plats. Antologin *Tidsligheter* tar avstamp i hur tid manifesteras i barnlitteratur och kultur.

De tretton författarna från Finland och Sverige bryter ny mark genom att uppmärksamma den mångfald tidsligheter som finns i bilderböcker och romaner om unga. Det handlar om ungas vänskap i smarttelefonernas tid, psykisk ohälsa som bromsar ett förväntat tidsflöde, hur tidsnormer utmanas i fantasy och vad som kännetecknar ungdomsromaner i en era av klimathot.

Författarna visar hur bilderböcker utforskar mörker, ångslan och ovisshet, hur bilderboks-
poesi arbetar med epifanier, mekaniska för-

vandlingsböcker omvandlar tid och försättsblad rymmer ett flöde av tidsligheter.

I de kulturteoretiska bidragen utforskas städning och bristen på tidsupplevelse, klimatfrågor och tidslighet i mem om Greta Thunberg samt hur tidslighet spelar in i litteraturundervisning. Antologin blottlägger hur vår tid definieras av klimatkrisen och avkräver oss nya sätt att avläsa tid. Omslagsillustration: Jenny Lucander.

MEDVERKANDE:

Pia Ahlbäck, Fanny Ambjörnsson, Sofia Ekstam, Elina Druker, Heidi Höglund, Sofia Jusslin, Maria Jönsson, Judith Meurer-Bongardt, Ann-Charlotte Palmgren, Julia Tidigs, Jenny Jarlsdotter Wikström, Katrina Åkerholm och Mia Österlund.





Vårt att veta

Kvantdatorer

MIKAEL JOHANSSON

Mardrömmar

KIRSI KANERVA
& KAARINA KOSKI

NY SERIE: VÅRT ATT VETA

Vetenskap för nyfikna, kompakt och lättläst på 60 sidor. Vårt att veta är en populärvetenskaplig bokserie som fångar in allt mellan himmel och jord genom att sätta fokus på ett tema. Serien kommer att omfatta två titlar om året.

KVANTDATORER – i framtiden kommer de att kunna utföra beräkningar som dagens snabbaste superdatorer inte är i närheten av. En kvalificerad gissning är att vårt dagliga liv och vår framtid kommer att ruskas om på ett mer genomgripande sätt än till exempel AI, artificiell intelligens, redan gjort.

I *Kvantdatorer* förklarar Mikael Johansson den revolutionerande kvantmekaniken och dess byggklossar. Genom att utnyttja de grundläggande fysikaliska lagarna kan de nya kvantdatorerna göra komplicerade uträkningar som avslöjar hur till exempel solceller och hjärnan fungerar. Han funderar också över de etiska aspekterna: Vad får man räkna? Vinner fördelarna över nackdelarna? Och med en näst intill oändlig datorkraft, vilka olösta gåtor kan vi tänka oss att äntligen få svar på och vilka frågor är för svåra till och med för kvantdatorer?

MARDRÖMMAR – varifrån kommer de, och varför? Hur har de förklarats och tolkats under olika tider?

Deadline på jobbet, stress och skräckserier tar sig in i mångas nattsömn. Från antiken fram till i dag har man tänkt att det är en ångestfylld kropp eller själ som vill göra sig hörd. Mardrömmar har också setts som varningar eller bestraffningar, som undermedvetna eller gudomliga budskap. Maran, det övernaturliga väsenet som särskilt förknippas med sömnparalys, gav sig enligt folktron på både människor och husdjur. I fiktionen har mardrömmar fått symbolisera övernaturliga fenomen i fler hundra år.

Författarna blickar bakåt till medeltiden men söker också svar på sina frågor i aktuell kulturforskning, psykologi och i personliga berättelser. Översättning: Sofia Gustafsson. Omslagsillustrationer: Antti Pokela.

UTFÖRANDE: 60 s. Mjukband. Format 110 x 160 mm.

UTKOMMER: April

ISBN Kvantdatorer: 978-91-988150-6-1

ISBN Mardrömmar: 978-91-988150-7-8

I SAMARBETE MED Svenska litteratursällskapet i Finland





Fåfänga var min passion

Agenten, charmören och äventyraren Johan Adam Graaner (1782–1819)

DAG RETSÖ

UTFÖRANDE: 344 s. Häftband. Illustrerad.

Format 150 x 225 mm.

UTKOMMER: April

ISBN: 978-91-988151-9-1

16

Fåfänga var min passion

1810-TALET VAR en dramatisk period i världens historia. I Europa tog Napoleonkrigen slut genom Napoleons nederlag vid Waterloo 1815, Sverige hade sett den legitime kungen bli avsatt i en statskupp 1809 och jagade en ny regent, och i Amerika försökte de spanska kolonierna frigöra sig från sina kolonialherrar genom vapenmakt.

Inte många svenskar upplevde alla dessa omvälvningar personligen. Men det gjorde arméofficeren Johan Adam Graaner. Han reste 1815 på vinst och förlust till Sydamerika för att som soldat ta värvning i revolutionsarméerna.

Men han var redan en mycket beläst och vetgirig man och lämpade sig för större uppgifter än krig. Väl framme i Sydamerika noterade han i sina brev, resejournaler och anteckningar närmast frenetiskt allt han observerade – allt från växters och indianstammars namn till inrikespolitiska intriger och militära frågor, arkitektur och inredning både beträffande urbana palats och enkla lanthyddor, väder och klimat, industri och handel, boskapsuppfödning och fiske, jordbruk och jordkvalitet, mineralresurser och teknik inom gruvdrift och metallurgi,

utbud och priser på varor, mekanisk teknologi och uppfinningar, människorna och deras fysionomi – inte minst kvinnornas – språk, mat, dryck, klädedräkt, hälsa, huskurer, religion, dans, musik. Hans observationer är helt unika för sin tid. Ingen samtida resenär i Sydamerika – och sannerligen ingen svensk – kan mäta sig med honom och den mängd upplysningar han lämnade efter sig. De har dock förblivit helt okända för allmänheten. Tills nu.

Han blev också på ort och ställe medveten om att de spanska koloniernas självständighet var nära förestående. Då insåg han vilken roll han själv skulle kunna spela i det världshistoriska dramat och tog en chans.



Oxkärror på Pampas, omkring mitten av 1800-talet.



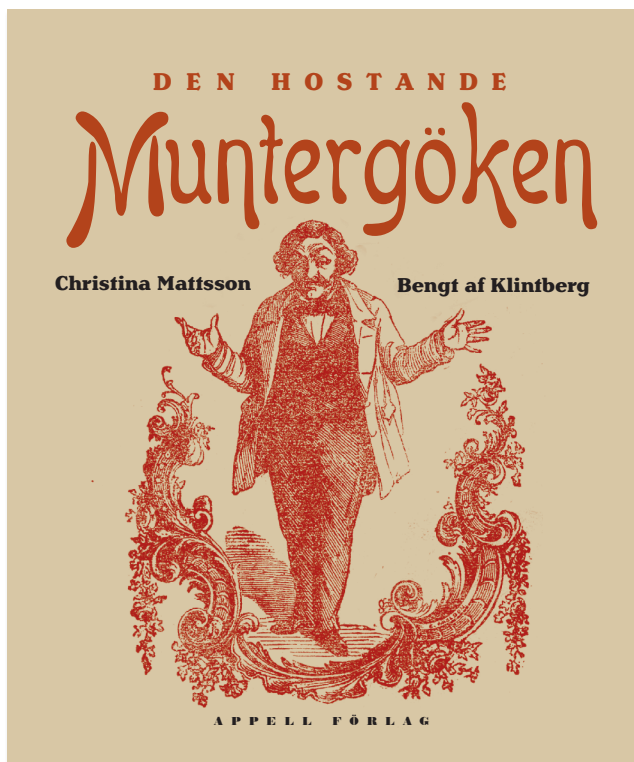
Johan Adam Graaner var förmodligen den tredje svensken någonsin att korsa Stilla havet 1819. Från Valparaiso gick resan västerut via Nuku Hiva och Nukufetau (som av Graaner fick namnet Oscars ö efter den svenske kronprinsen) till Nya Guinea.

HAN TOG PÅ EGET BEVÅG kontakt med ledande politiker både i Chile och republiken Río de la Plata – det som skulle komma att bli Argentina – och i Sverige för att försöka bli en förmedlande länk mellan det självständiga Sydamerika och sitt hemland. Och det gick hem – i Buenos Aires utsågs han till särskilt sändebud till kronprins Karl Johan Bernadotte och i Sverige utsågs han till agent med särskilt uppdrag och sändes tillbaka till Sydamerika 1817.

Det allra märkligaste är att en del av hans hemliga uppdrag vid den andra resan var att presentera en svensk kandidat till att bli kung i Argentina. Där umgicks man nämligen med planer på att utropa landet till monarki för att vinna de europeiska stormakternas erkännande. Vem denne svenske tronkandidat var har aldrig kunnat klargöras. Var det Karl Johan själv? Eller någon annan?

Efter uträttat värv i Argentina och Chile anträdde Graaner i april 1819 den långa resan hem till Sverige. Han valde vägen över Stilla havet via Calcutta. På vägen blev han bekant med och djupt imponerad av den avslappnade livsstilen hos folket på den paradisiska ön Nuku Hiva i Polynisien. Hans livskraft var dock vid det laget snart slut – på vägen från Calcutta till London med det engelska fartyget Ellergill avled han till sjöss vid Godahoppssudden i november i akut hepatit, bara 37 år gammal.

MEN GRAANERS LIVSHISTORIA handlar inte bara om politiska manövrer, lyckosamma utspel och intriger. Den innehåller också historien om hur en människa till slut kommer underfund med vad som är väsentligt i livet. I den annalkande dödens mörka skugga ombord på Ellergill ser han nämligen plötsligt allt i klaraste ljus. I sitt sista brev gör han ärligt upp med sig själv, om hur han drivits av cynisk fåfänga, själviska ambitioner och otaliga kvinnoaffärer, och att de bekymmerslösa öborna på Nuku Hiva egentligen hittat det som han själv förgäves jagat – den verkliga lyckan.



Den hostande muntergöken

Litteratören och litografen
Theodor Öberg (1820–1860)

CHRISTINA MATTSSON
& BENGT AF KLINTBERG

UTFÖRANDE: 384 s. Hårdband. Illustrerad.

Format 200 x 240 mm.

UTKOMMER: Maj

ISBN: 978-91-988150-4-7

18

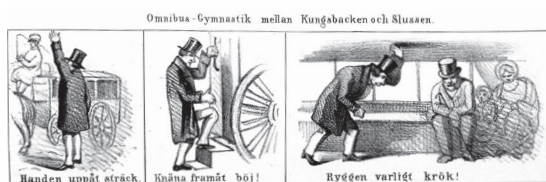
Den hostande muntergöken

DEN HOSTANDE MUNTERGÖKEN är en biografi över en central gestalt i svensk bokhistoria, litteratören och litografen Theodor Öberg (1820–1860). Vid mitten av 1800-talet försåg han en bred allmänhet med en lång rad visböcker, barnböcker, komiska kalendrar och andra folkskrifter.

I vår tid är han bortglömd, kanske därför att böckerna utkom anonymt eller under mer än tjugo pseudonymer. Sitt eget namn reserverade Öberg för de litografiska bilder som illustrerar många av böckerna. Öbergs bokproduktion är ett tidsdokument som levandegör folklivet i Stockholm vid mitten av 1800-talet. Genom ett veritabelt detektivarbete har tillkomsten av mer än 120 boktitlar kunnat kartläggas. Här presenteras de i en utförlig bilaga.

Mest känd är Öberg som samlare av folkvisor, utgivna under pseudonymen Axel Ivar Ståhl. Vishäftena i serien Filikromen är av stort vetenskapligt intresse som den första omfattande dokumentationen av skämtsamma visor i Sverige. Ett kapitel i boken informerar om de personer som fick sina visor upptecknade av Öberg. För samtiden var Theodor Öberg

känd som humorist, »han som alltid skall vara rolig«, men bakom fasaden levde han ett självförbrännande liv och dog i tuberkulos, gravt alkoholiserad och utfattig.



Övningar i »Omibus-Gymnastik mellan Kungälvbacken och Slussen.« Ur *Dagens krönika*.

Boken är rikt illustrerad med ett tidigare okänt bildmaterial som ger exempel på Öbergs litografiska porträtt, karikatyrer och kolorerade barnboksillustrationer, liksom på den fantasi-fulla typografin i böckerna, ytterligare en sida av hans konstnärskap.

FÖRFATTARNA Christina Mattsson och Bengt af Klintberg har samarbetat allt sedan 1970-talet, t.ex. i radioprogrammet Folkminnen. De har bakom sig ett omfattande författarskap inom sina respektive specialområden: folkliga visor och muntligt berättande.

APPELL FÖRLAG



VÅRENS BÖCKER 2024



Filikromen var fullträffen i Theodor Öbergs omfattande bokproduktion, men han gav också ut en rad praktiska handböcker, alla »oumbärliga« enligt honom själv. Två kokböcker utkom under kvinnlig pseudonym. Hans fria bearbetningar av tyska barnböcker, fulla av muntra in-

fall, innebar en förnyelse av barnboksgenren i Sverige. Som litograf avbildade han tidens kända författare och skådespelare, men inget porträtt av honom själv har bevarats. Enligt skriftliga källor var han ett av huvudstadens unga »lejon«, vacker, välklädd och kultiverad.



Till fots

fick jag gå genom solsystemen,
innan jag fann den första tråden av min röda dräkt.

Jag anar ren mig själv.

Någonstades i rymden hänger mitt hjärta,
gnistor strömma ifrån det, skakande luften,
till andra måttlösa hjärtan.

Dikt · Edith Södergran

Bild · Martin Bergström